

ITAKA

Adel Geras

Prevela
Aleksandra Čabraja

Laguna

Naslov originala

Adèle Geras

ITHAKA

Copyright © Adèle Geras, 2005

Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Za Dejvida Fiklinga,
koji je čekao sa strpljenjem
dostojnim Penelope*

ZAHVALNICE

Veoma sam zahvalna onima koji su me podržavali tokom pisanja ovog romana. Lora Sesil, Sofi Džons, Dženi Geras i Linda Njuberi bile su izuzetno korisni čitaoci, a Linda Serdžent pratila je nastanak knjige od početka do kraja i dala joj veliki doprinos. En Džekson je obezbedila klasičnu podlogu i početni entuzijazam, a Moa Rejvenskroft pružila izvanredne uvide u drevne metode tkanja i pletenja.

Moji urednici, Dejvid Fikling u Ujedinjenom Kraljevstvu i Kerin Grov u Sjedinjenim Državama, bili su sjajni, a Norm Geras je, kao i uvek, bio uz mene. Hvala im svima.

NAPOMENA AUTORA

Po završetku Trojanskog rata Odisej je krenuo kući, na Itaku. Njegovo dugo putovanje krcato nevoljama i pustolovinama – s Kiklopima, Kirkom, sirenama, Kalipsom, Nausikajom i drugima – opisao je Homer u *Odiseji*.

Ova knjiga nije nova verzija Homerove priče niti prepričavanje *Odiseje*, već roman nastao pod uticajem priča koje sam čitala još kao dete i još tada ih zavolela.

...život mog muža
visi o koncu, što mi se provlači kroz prste.

Sve nastaje pod mojom rukom.
Moje tkanje je njegovo putovanje.
On plovi na blistavim talasima. Ja tkam.

Penelopi Šatl

PRE RATA

Odisej, njegova žena Penelopa i mali sin Telemah sede na prostirci u senci nara. Rano je jutro. Beba, upravo nahranjena, leži na leđima i drema ruku zabačenih iznad glave, poluotvorenih usta i polusklopljenih kapaka. Penelopa se upinje da ne zaplače. Trepće da zaustavi suze. Odvraća pogled od muža.

„Slušaj me, Penelopa“, kaže joj on. „Gledaj me. Ne okreći glavu. Moram da idem. Svako ko sebe naziva muškarcem dužan je da krene tamo.“

„To nije tvoj rat. To nije tvoja borba. Šta je Agamemnon ikad učinio za tebe? Ostani. Ostani ovde sa mnom i s Telemahom, preklinjem te, Odiseju. Pogledaj svog sina. Kako možeš da ga ostaviš?“

Odisej odmahuje glavom. „Pokušao sam. Videla si. Učinio sam sve što je bilo u mojoj moći da ne odem. Zar nisam? Zar se nisam pravio da sam lud, samo da ne bih morao da pođem?“

„Ipak, nije uspelo, zar ne?“

„Zar si htela da ralom pređem preko tela svog sina?“ Odisej opet odmahuje glavom.

„Agamemnon je lukav koliko i ti. Znao je da se samo praviš lud. Vladar Itake ore sopstvena polja i zasejava ih solju!“ Penelopin glas zadrhta. „Videla sam mu izraz lica kada je uzeo našeg sina i položio ga na zemlju, pravo pred tvoj plug. Znao je da se pretvaraš. Da hoćeš da ga prevariš.“

Telemah se meškolji, cvili i budi se. Počinje da se vrpolji, a majka ga uzima u naručje zagnjurivši lice u njegov nežni vrat. Odisej sa suzama u očima gleda ženu i sina.

„Slušaj me, Penelopa. Vратиću se. Kunem ti se. Životom svog jedinog sina i ljubavlju koju osećam dok te gledam, kunem se da ću se vratiti. Čekaj me, draga. Moraš mi verovati. Molim te, Penelopa. Reci da mi veruješ.“

„Kako možeš tražiti od mene tako nešto? I kako se možeš zaklinjati da ćeš se vratiti? To je rat, Odiseju, a ljudi u ratovima ginu. Bivaju ranjeni. Osakaćeni. Sahranjeni daleko od kuće.“

Ona plače, a Telemah dodiruje majčine suze prstićima, očaran tim čudom.

„Boriću se u Troji“, šapuće Odisej, „i vратиću se tebi. Dajem ti reč.“

Naginje se i spušta desnu ruku na ženino rame, privlačeći je sebi. Okreće njeno lice ka svome i ljubi joj usne.

„Ti si moj život“, kaže. „Moj život nije nigde drugde no ovde. Na Itaki. S tobom.“

Sunce odskače na nebu, a svetlost se probija kroz krošnju nara prosipajući zlato po Penelopinoj kosi dok ona, plačući, grli svog muža.

„Verujem ti“, kaže mu ona. „I čekaću te.“

TRINAEST GODINA KASNIJE

Atina Palada u obličju sove leti nad pučinom. Nebo nad horizontom boji se u zlatno i ružičasto dok vatrene sunčeve kočije, koje vozi njen brat Feb Apolon a vuku njegovi vatreni konji, uranja u tamne talase. Pod njom leži ostrvo koje sa svih strana zapljuskuje plavo more. To mesto vole svi njegovi žitelji. Voli ga i onaj što plovi ka njemu, i godinama čezne da se vrati u svoj dom. Bela ptica lebdi na dašku vetra i upire pogled ćilibarskih očiju ka Itaki.

Planine se dižu nad obalom što se izvija u uvale, drage i zalive pune svetlog srebrnastog peska, gde duž plaža štrči stenje a pećine šire svoje mračne čeljusti. Niske padine zelenih brda terasasto su zaravnjene i zasađene vinovom lozom, a na svakom komadu plodnog zemljišta seljaci gaje masline i bademe i voćnjake u kojima rastu smokve, breskve i limunovi.

Sova nadleće luku: prirodnu polukružnu uvalu, punu brodića i ribarskih čamaca privezanih uz obalu. Mada je huk luke zamukao, dole, na molu, ribari još rade oko svojih brodova pri blagom svetlu lampi. Pre zore će se otisnuti na pučinu oko ostrva, da napune mreže srebrnim ribama. Ovaj grad se tu ukorenio, okupivši one koji žive od darova mora i trguju sa svojim susedima. Oni prodaju ribu, i kupuju robu od onih koji svojim brodovima natovarenim metalom, tkaninama i začинима iz dalekih zemalja uplovljavaju u vode oko Itake. Tržnica je sada pusta, a tezge su noću pokrivenene, ali s vrata taverni dopire svetlo, a u kuhinjama vatre polako gasnu posle večernjeg obroka.

Ptica prati put što vodi iz grada, dalje od luke i visoko ka velikim kapijama Odisejeve palate. Mnogi već spavaju, ali jedan prozor je osvetljen: možda majka neguje bolesno dete, ili pak neko ne može da spava. Vlada tišina, ali povremeno se kroz noćnu hladovinu prolomi uzdah ili jecaj.

Vladari Itake žive u palatama izgrađenim oko dva dvorišta kvadratnog oblika, povezana natkrivenim prolazima. Bela sova sleće na smokvu ispod Penelopinog prozora. Ovo je jedina odaja u palati gde još gori svetlo. Njoj je sada najpotrebnija.

Penelopa je sasvim budna. Često pada u dubok san čim legne u postelju, a ubrzo potom se budi, izmučena snovima. Tada joj je teško da ponovo zaspi. Večeras je tako uplašena da jedva diše. Ustaje i stoji kraj prozora, naginjući se da udahne svež noćni vazduh, nastojeći da se smiri dok posmatra grane smokve što raste kraj zida i dopire gotovo do njene sobe. Kako su ona i Odisej bili srećni kad su sedeli pod ovim drvetom dok sve oko njih ne bi izbledelo, a ostali samo njih dvoje pod zelenim baldahinom od lišća. Uzdiše. Ti dani joj sad izgledaju tako daleki.

Iza nje je postelja koju je njen muž izdeljao iz jednog jedinog maslinovog stabla pre njihovog venčanja. Spava u njoj sama već toliko godina da joj ponekad liči na pustinju. Uzglavlje, na kom su izrezbareni cvetovi i venci, seže gotovo do tavanice. Sve jastučnice je izradila sopstvenim rukama. U uglu stoji kovčeg čiji je poklopac ukrašen sedefom. U njemu je njena odeća i kad god ga otvori, miris kedrovine ispuni sobu.

Okreće se i gleda u mali razboj postavljen ovde, gde provodi tako mnogo vremena. Nešto je niži od nje i uži od raspona njenih ruku: drveni okvir na kojem su s kraja na kraj razapete niti. Kraj razboja stoji velika korpa pletena od suve trske, gde Penelopa drži vunicu: klupka i loptice smeđe i zelene i ljubičaste, crvene i žute; tamne i svetle nijanse svih boja; debele niti i one tanke, koje provlači između onih već razapetih, napred-nazad, iznova

i iznova, sve dok ne dovrši svoj rad: tapiseriju ili ukrasni pokrivač. Razboj je postavljen desno od prozora zarad dnevne svetlosti. Ako digne pogled dok tka, Penelopa vidi beli zid. Dok radi, sva lepota ostrva je iza nje.

Odjednom primećuje da se na prozorskoj dasci nešto kreće. Naginje se da bolje vidi i ugleda belu sovu na smokvinoj grani. Misli: kako je ta ptica lepa i spokojna!, i oseća kako je svu ispunjava radost. Ptica je dovoljno blizu da je dotakne, ali se ne usuđuje da pruži ruku jer joj je perje tako čisto i belo, te se boji da će ga nekako pokvariti.

Budi hrabra, kaže joj sova, ili možda te reči Penelopi samo odjekuju u glavi. Ptica je gleda očima boje ćilibara.

Penelopa je pita: „Hoće li mi se muž vratiti?“

Sova sleti na prozorsku dasku. Penelopa čuje njen odgovor kao glas u svojoj glavi: Njegov život je u tvojim rukama, Penelopa. Vezan je nitima koje si razapela na svom razboju, i dokle god si tu, nepromenjena i nepromenljiva, njemu se ništa loše neće desiti. Atina Palada će ga vratiti kući.

Penelopa sklapa oči, opijena mešavinom bola i olakšanja.

„Nikad neću prestati da tkam“, kaže ona sovi, „ali – kako je Atina Palada surova što teret Odisejevog života stavlja na moja pleća! Šta ako ne uspem? Šta onda? Nepromenjena i nepromenljiva. Mnogo toga je izvan mojih moći. U mnogo čemu sam nemoćna.“

Moraš biti jaka. Sovine reči joj odzvanjaju u ušima. Neće biti lako.

„Pokušaću. Trudiću se da budem jaka, ali treba mi pomoć boginje. Plašim se. Tako se plašim.“

Penelopa očekuje neki utešan odgovor, ali bela sova čuti. Vraća se s prozora na smokvinu granu, a zatim širi krila i Penelopa gleda kako odleće, biserno bela poput mesečine naspram tamnog neba.

NA OBALI

„Prestani!“ Ikarije zatrepta i odmahnu glavom. „Bacaš mi pesak u oči.“

„Nisam htela“, reče mu sestra blizanka Klimena. „Samo mi je dosadno.“

Ona obuhvati svoju dugu smeđu kosu, uvi je i zakači navrh glave tankim štapićem što je ležao kraj nje u pesku. Bilo je rano jutro i sunce još beše nisko na nebu, ali je dan već bio vreo. Čekala je svaki talas koji se valjao ka njoj da joj penom rashladi stopala. Eto, na plaži smo, pomisli ona, a on opet pravi nešto od peska. To radi još otkad smo bili deca. Znala je šta on pravi, jer joj je stalno pokazivao svoju rukotvorinu.

„Ovo nije obično brdo“, reče on, dodajući još jednu šaku vlažnog peska gomili koju je već napravio. „To je tvrđava. Trojan-ska tvrđava. Kasnije ćemo poređati kamenje ili nešto slično, da ti pokažem gde su se nalazili grčki redovi, s druge strane polja.“

„Baš me briga šta je to“, reče Klimena. „Dosadno je. Trojan-ski rat se davno završio, a ti i Telemah se još igrate Grka i Trojanaca. Želela bih da svi već jednom prestanu da pričaju u tome.“

„Telemahov otac je bio junak toga rata“, reče Ikarije, glasom punim strahopoštovanja. „Njegova je zamisao bila da vojnici sagrađe konja i sakriju se u njega.“

„Mrzim tu priču. Zapalili su sve i čitav grad je izgoreo. Zamisli kako je to bilo grozno.“

„Ali smo pobedili!“ Ikarije zaprepašćeno pogleda sestru. „A to je važno.“

„Ali nije samo to važno“, reče Klimena. „Važno je i to što su ljudi pobijeni i živi spaljeni.“

Ikarije uzdahnu, a Klimena je znala da misli: devojčice su slabe i glupe, i ne razumeju važne muške stvari. Dečačke stvari. Znala je da ne želi da se raspravlja, jer je rekao: „Kako god bilo, Odisej je bio taj. Taj koji nam je pomogao da pobedimo. On je najmudriji grčki kralj.“

„Znam“, reče Klimena. „I on je naš kralj. Svi pričaju da je mrtav. Ne govore to pred Penelopom jer se plaše da je još više ne rastuže, ali tako kažu. Odisej se nikad neće vratiti.“

„Hoće. Nije mrtav“, reče Ikarije. „To su samo govorkanja. Telemah mi je rekao da zna da mu je otac živ.“

„Ne zna on ništa. On se samo pravi važan, ništa drugo. A pretpostavljam da se tako i teši.“

Ona opet šutnu pesak stopalom, trudeći se da njime ne zaspe brata. Svi dečaci na njihovom ostrvu, na Itaki, gde je vladao Odi-sej pre nego što je otišao u rat, stalno su se igrali rata. Klimena pomisli kako te igre uopšte i nisu prave igre, već samo izgovor za rvanje, tuču i nadmetanje, i nije mogla da shvati zašto muškarci u njima toliko uživaju.

Kao da joj je pročitao misli, Ikarije reče: „Ratničke igre nisu tako dosadne kao igranje princeza.“

Klimena slegnu ramenima. Ponekad je mogla da pročita misli svom bratu blizancu, a i on je imao dar da zna šta ona misli. Njihova baka Nana rekla je da je to zato što su pre rođenja bili zajedno u majčinoj utrobi. Nikli su iz jednog semena, poput biljke s dva cveta na istoj stabljici. To je značilo da se razumeju, ali je to nije sprečavalo da se ponekad naljuti zbog bratovljeve ćutljivosti i sporosti, i često je žalila što ona nije rođena kao dečak. Da jesam, mogla bih da budem ribar kao naš otac i plovim daleko od obale po celom okeanu, i ne bih morala da tračim vreme u kuhinji zureći u šerpe i pazeći da jelo ne zagori.

Klimena je bila srećna što ratničke igre može da prepusti svom bratu i Telemahu, ali je volela da odlazi s njima u istraživanje po stenama iznad grada, ili da bere kruške i smokve sa stabala što su rasla u voćnjacima.

„Imaš moju dozvolu“, često joj je govorio Telemah, smejući se, pretvarajući se da je kralj u odsustvu svog oca Odiseja, i da je sve voće što raste na Itaki njegovo, te ga može brati i deliti sa svojim prijateljima.

Klimenine misli prekide Ikarijev glas. „Opet razmišljaš o Telemahu“, reče on.

„Pričali smo o njemu, eto zašto. Često pričamo o njemu. On nam je prijatelj.“

Ikarije je ćutao. Klimena ga gurnu nogom. „Ma hajde“, reče ona. „Nemoj da me nerviraš, Ikarije. Hoćeš da kažeš jedno, a govoriš drugo. Nešto te muči.“

„Ne muči me, zapravo.“

„Ali?“

„Ali ništa. Samo...“

„Ma daj, Ikarije. Lakše je iscediti limun nego tebe naterati da govoriš.“

Ikarije duboko uzdahnu. „Stalno misliš na Telemaha“, reče on.

„Ne mislim“, odgovori Klimena, i nastavi: „A čak i da mislim, šta je u tome loše?“

„Voliš ga. Eto šta ja mislim.“

„Ne budi smešan. Ne volim ga. Zapravo, volim ga, ali premladi smo, Ikarije. Ne treba još da razmišljamo o... pa, o takvim stvarima.“

„Ali ti razmišljaš. Priznaj, Klimena. Ponekad razmišljaš o njemu na taj način. Znaš na šta mislim.“

„Gluposti. Telemah mi je kao brat. I tebi, Ikarije, ne zaboravi. Možda si ljubomoran. Jesi li razmišljao o tome? Možda misliš da mene voli više nego tebe.“

Pošto Ikarije nije odgovorio, Klimena je znala da je rekla istinu. Rekla je to samo da bi skrenula pažnju sa sebe, ali je tek

sad shvatila da jeste tako. Ikarije se oseća zapostavljeno, pomisli. Prebiral je po mislima razmišljajući šta da kaže da promeni temu, kad njen brat blizanac progovori.

„Ako bismo pronašli komad drveta pogodne veličine“, reče on, „mogli bismo da napravimo drvenog konja, baš poput onog u kojeg je Odisej smestio vojnike. Onoga kojeg su glupi Trojanci uneli u grad.“

„Ne želim da pravim drvenog konja“, reče Klimena, trudeći se da joj glas ne odaje dosadu. Bila je zahvalna bratu, koji joj je često čitao misli, što je počeo da priča o nečem drugom. „Napravili smo već stotine drvenih konja, i dosta mi je toga.“

Dok je Ikarije gazio po pesku, Klimena se zagleda u pučinu. Sunce sad već beše odskočilo, a tamo gde je obasjalo vodu, zelena i plava boja behu prošarane zlatnim iskricama. Znala je zašto voli da se igra princeze: zato što je smatrala da to zaista i jeste. Odisejeva žena Penelopa ponašala se prema njoj kao prema svojoj kćerki još otkad je bila beba, i provela je više vremena u kraljevskim odajama nego u sobama svoje bake, što je ponekad izazivalo i svađe. Nana je majka moje majke, reče Klimena sebi, i naravno da je volim, samo me ponekad žesti i razdražuje, a ja volim da budem uz Penelopu i pomažem joj, mnogo više nego da sam u kuhinji s Nanom.

Iza njenih leđa stenje, niska trava i maslinova stabla koja je vetar savio ka zemlji nizali su se duž puta kojim su Ikarije i ona stigli do obale. Vodio je kroz grad i uz dugu uzvišicu, između malih kuća. Na vrhu brda dizala se palata. Njene ogromne drvene kapije behu po Penelopinom naređenju uvek otvorene, u slučaju da se njen muž iznenada vrati.

Ikarije i ja smo Telemahu, pomisli Klimena, kao brat i sestra. Oduvek smo sve radili zajedno. Imao je samo godinu dana kad smo se mi rodili, a pošto je naša majka umrla još dok smo bili bebe, sve su nas zajedno odgajali.

„Kako su mi bogovi mogli uzeti kćerku?“, jadikovala je Nana ponekad, pokrivajući sedu kosu crnom maramom, tako da su

joj čak i oči bile u senci. „Spržila ju je groznica i sad je u Hadu s besmrtnicima, izgubljena za ovaj svet.“

Bilo je tužno ostati bez majke, ali je Klimena nije dobro ni upamtila. Ponekad je sanjala visoku tamnokosu ženu kako se naginje nad njenom posteljom i u snu je čula zvuk uspavanke, ali bi sve izbledelo ubrzo pošto bi se probudila. Mislila je da i njen brat sanja njihovu majku, ali on nikad nije govorio o tome.

Ikarije je žalio za njihovim ocem Halijem, jednim od najboljih ribara na ostrvu, koji je donosio srebrne ribe u grad i palatu i plovio brodom na čijoj krmi behu naslikane crne oči. Utopio se u strašnoj oluji kad je njegovoj deci bilo pet godina. Telo mu nikad nije pronađeno. Nedostajao je i Klimeni, ali ne toliko kao njenom bratu. Nikad nikome nije rekla kako se često plašila krupnog, maljavog čoveka koji je svoju ljubav iskazivao tako što ju je bacao u vazduh kao lutku.

„Još uvek misliš na Telemaha?“, upita Ikarije.

„Ne budi glup. Vidim da si pronašao drvo.“

„Hoćeš li mi onda pomoći?“

„Ne, ide mi se u pećinu.“

„Misliš li na pećinu najada*?“, upita Ikarije. „Ne smemo da idemo tamo. Nana će nas grditi.“

„Ja joj neću reći. Hoćeš li ti?“

„Šta ako nam se nešto desi?“, upita Ikarije.

„Neće. Ti uvek misliš da će se nešto desiti. Samo sediš i čekaš da bogovi sa Olimpa tresnu nešto pred tebe.“

„Pst!“, reče Ikarije. „Šta ako te čuju?“

„Nisam uvredila njih. Govorim tebi. Smešan si. Idem u šetnju. Neću ići u pećinu, ne brini. Krenuću u suprotnom pravcu.“

Ona zakorači po pesku. U daljini se nalazio manji niz stena a iza njih, u sledećoj uvali, kraj same obale krilo se mnoštvo školjki, među kojima su se mogle naći šarene, sedefaste, a pone-

* Vrsta nimfi: okeanide, nereide i najade su vodene nimfe, oreade žive na planinama, a drijade, hamadrijade i melijade po šumama. (Prim. prev.)

kad i one velike, bodljikave, koje su iznutra, u svojim skrivenim šupljinama, bledoružičaste. Razmišljala je o onome što je Ikarije rekao o bogovima i zapitala se, ne prvi put, da li je njen brat ikada video nekog boga. Nikad ne pričam s njim o tome, pomisli, jer nisam sigurna u to, ali sam videla ponešto. Ona odmahnu glavom. Da je stanovnici Olimpa ne bi kaznili zbog nadmenosti, nije htela nikome da kaže kako joj se ponekad čini da vidi bogove. A šta ako su ono što je ona smatrala obličjima bogova samo nekakve utvare? Ispala bi budala kad bi pričala o tome.

Klimenina stopala ostavljala su tragove u vlažnom pesku, i ona se osvrte da vidi kako ih talasi brišu. Bilo je lako popeti se na stene, ali ipak, pazila je kuda gazi. Uskoro se pred njom ukaza čitav susedni zaliv.

Dve žene su stajale na samoj ivici vode. Klimena prepoznade jednu od njih. To je Antikleja, pomisli, a odmah zatim: to je nemoguće. Zašto bi jedna vrlo stara žena došla na plažu tako rano izjutra? I ko je to s njom?

Oklevala je, pitajući se šta treba da učini. Da li bi bilo namegljivo od nje da priđe i da im se obrati? Nešto u njihovom držanju, u tišini koja je vladala svuda oko nje, sprečavalo ju je u tome. Svaki talas je putovao preko peska mnogo duže nego inače. Da li je to moguće?

Odjednom se nebo iznad Klimenine glave zamračilo. Ona se okrete i pogleda daleko iza sebe u svog brata, iznad kojeg je nebo još bilo plavo, a sunce blistalo na bistroj vodi. Antikleja i njena prijateljica nisu se ni pomerile, ali talasi oko njihovih nogu... Klimena zadrhta posmatrajući ih. Možda se sprema zemljotres, pomisli ona. Tada Posejdon tresne celo ostrvo, a to čini ponekad kad je besan. Iako je želela da pobegne, nije mogla da odvoji pogled od onoga što se dešavalo s morem. Povuklo se kao da se skuplja u ogroman talas, a zatim se razdvojilo, te se umesto ravne, sjajne površine videla voda podeljena u dve stihije više od kuće i prozirni plavi i zeleni zidovi u kojima ribe i morska

trava behu zarobljeni kao u ćilibaru. Između te dve litice od čvrste vode pružao se širok, beo put, tepih od peska.

Klimena siđe sa stenja i krenu ka ženama. Možda sanjam, pomisli ona. Možda ću se probuditi u svom krevetu, i sve će ovo nestati. Nije videla sunce, pa ipak je nije okruživala tama, već neobična i oštra svetlost, kao da se vazduh pretvorio u metal.

Žena koja je stajala kraj Antikleje okrete se i pođe ka Klimeni. O, Ikarije, pomози mi, pomisli ona. Dođi i pronađi me. Ko je ona? Zašto je ljuta na mene? Treba li da pobegnem? Ne mogu. Ne mogu ni da se maknem. Možda treba da završtim, i on bi došao. Klimena je žmirkala dok joj se žena približavala. Bila je visoka i odevena u haljinu od blistave bronzе. Oči joj behu bistre i sive, a dok je hodala po plaži iznad glave joj je letele bela sova, koja ju je neprestano pratila.

„Nemaš čega da se plašiš, dete“, reče žena, pružajući ruku da dotakne Klimeninog rame. „Antikleja je umorna od života i silazi u carstvo umrlih.“

„Ali ne može!“, uzviknu Klimena. „Ona je Odisejeva majka. Kako će otići u Had kada nije bolesna, niti smrtno ranjena? I ko si ti uopšte? Da si Antiklejina prijateljica, pomogla bi joj. Pusti me do nje, preklinjem te. Šta će Odisej reći ako se vrati iz rata i sazna da mu je majka umrla?“

„Ja sam Odisejeva prijateljica“, reče žena, a glas joj je u Klimeninim ušima odzvanjao poput pesme. „Njegova najveća uzdanica. Takva je Antiklejina sudbina, i ti je ne možeš sprečiti. Gledaj i pamti.“

Klimena se zagleda u Antikleju. Starica skide ogrtač i položi ga na pesak uredno, kao da odlazi na počinak. Zatim polako i mirno krenu belim putem što je vodio između vodenih litica.

„Više je ne vidim“, uzviknu Klimena. „Kuda ide?“

„Biće bezbedna u Posejdonovom kraljevstvu“, reče žena. „Ribe će je povesti u dubinu, i više neće znati za tugu. Moraš im reći, svima u palati, da je imala lepu smrt. Reci to njenom

mužu, Odisejevom ocu Laertu. On će je ožaliti i oplakati, ali mu moraš kazati.“

U Klimeninim ušima odjeknu zvuk sličan topotu kopita stotinu konja. Ona diže ruke da zapuši uši i vide kako se prozirni vodeni zidovi nadimaju i talasaju, i zadrža dah kad su se sudarili, s praskom i uz mlaz pene koji uzlete gotovo do mračnog neba i na trenutak zastade u vazduhu, pre nego što pade na obalu i razbi se na plaži u niz ogromnih talasa što su se valjali sve do puta ka gradu, a potom povlačili i opet zapljuskivali obalu, iznova i iznova, sve dok njihova buka nije potpuno zaglušila Klimentu, i ona zadrhta od straha.

„More se sad smirilo“, reče žena. Sova joj se smestila na rame i sklopila krila. „Antikleja više ne pripada ovom svetu. Idi reci svima u palati, dete. Kaži im da joj je Atina pokazala put.“

„Atina Palada je boginja“, reče Klimena, a žena se nasmeši.

„Onda je prepoznaj.“

Klimena pade na kolena. Kako je mogla da to ne vidi? Kako odmah nije shvatila? Naravno – ova visoka gospa sa sovom na ramenu. Naravno da je to ona.

„Gospo“, izgovori ona saginjući glavu ka pesku, zbunjeno se pitajući šta da kaže Ikariju. Hoće li joj verovati? Hoće li joj iko verovati? Kad je digla glavu, Atina Palada već beše nestala. Klimena se osvrtala, ali jedini dokaz da je boginja razgovarala s njom beše bela sova što je nestajala u daljini. Klimena ustade i potrča ka stenama, ka Ikariju, vičući:

„Ikarije! Mrtva je! Antikleja je mrtva. Utopila se, Ikarije, dođi, moramo reći svima u palati. Atina Palada kaže da im moramo reći.“

Znala je da je brat ne čuje. Bio je suviše daleko, ali je nekakav zvuk sigurno dopro do njega, jer je gledao ka njoj. Da li je trebalo da spominje boginju? Sad je prekasno. Umalo se okliznula skačući niza stene što je brže mogla, a zatim pohita po pesku do mesta gde je njen brat kopao jarak oko pešćane trojanske tvrđave koju je sagradio.